

– Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/bookscontent.php3?b=21&c=475>. – Назва з титул. екрану. **6.** Лукашевич В. М. Национальная геостратегия Украины / Лукашевич В. М. // Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества: мат-лы науч.-практ.конф. – Одесса, 2006. – С.9-15. **7.** Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції» [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський // Український центр політичного менеджменту. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1399/> – Назва з титул. екрану. **8.** Полохало В. Метаморфози посткомуністичної влади / Полохало В. // Сучасність. – 1996. – № 9. – С. 3-11. **9.** Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні та Росії / Полохало В. // Політична думка. – 1998. – № 2. – С.9-12. **10.** Полохало В. Негражданское общество как социополитический феномен Украины / Владимир Полохало // Полис. – 1999. – №. – С.25-32. **11.** Оболонский А. В. Человек и государственное управление / А. В. Оболонский. – М.: Наука, 1987. – 255 с. **12.** Рудакевич О. М. Політико-культурна модернізація – важливий напрям цивілізаційного поступу України / О. М. Рудакевич // На шляху до суспільної злагоди / Упорядник: Ю. Ж. Шайгородський. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2001. – С.85-89. **13.** Таран В. О. Концепція ідеології перехідного суспільства в контексті соціокультурного аналізу. Автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.03 / В. О. Таран; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2001. – 40 с.

УДК 321:316.776.33

МОЖЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ БАЖАНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Шедяков В. Є.

У статті розглядається поняття інформаційного впливу як багаторівневого феномена. Вводиться розмежування між інформаційними впливами під час взаємодії різних соціальних систем і змальовано ефект інформаційного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. У статті автор продовжує аналіз власної концепції розвитку соціальних технологій постмодерного м'якого управління з точки зору стану національної безпеки. Він розробляє модель постмодерного інформаційного впливу – стимулювання бажаних змін.

Ключові слова: інформаційні відносини, інформаційна взаємодія.

The article examines the notion of information influence as a multi-level phenomenon. The division is applied between information influence of different social systems interaction and the impact of information influence upon society's social and economic development is shown. In the article the author continues analysis of his conception of postmodern soft management social technologies development from the point of view of national security situation. He elaborates the model of postmodern information influence – desirable changes stimulation.

Keywords: information relations, information correlation.

Глобалізація та відкритість суспільства передбачають зростання інтенсивності контактів між різними соціально-економічними системами (макро- та мікрорегіонами, країнами, цивілізаціями тощо) та їх представниками, а тому потребують вмілої організації цього інформаційного простору. З одного боку, спроби використання аналогів «залізної завіси» прирікають до відставання, застою. З іншого – захисту потребують базові цінності народу, що визначають його ідентичність. Водночас, фактична відмова від керування своїми інформаційними ресурсами веде до того, що ними управлятимуть інші. Невміння створити та реалізувати власну стратегію призводить до перетворення її на елемент іншої стратегії. Відповідно, для того, щоб хтось діяв певним чином, його можна не тільки попросити чи змусити, а й зацікавити в потрібній поведінці (дії або бездіяльності). Природно також, що на ефективності моделі організації управлінських впливів суттєво віддзеркалюється особливість епохи.

Концепції використання соціальних технологій у формуванні інформаційних впливів ретельно розроблялися ще в Стародавньому Китаї та Візантії, пізніше – такими відомими дослідниками, як Е. Бернейз, Б. Л. Гарт, С. Каннінгем, Х. Д. Лассвел, В. Ліппман, Е. Ноелле-Нойманн. На сьогодні різні (технологічний, організаційний, соціально- та індивідуально-психологічний, функціональний тощо) аспекти інформаційних впливів аналізують, зокрема, Е. Аронсон та Є. Пратканіс, Т. Вівльгельм, Н. Л. Волковський, С. Н. Гриняєв, В. Донсбах, С. Г. Кара-Мурза, Х. М. Кешплінгер, У. Куастхофф, М. Кунцик, О. В. Литвиненко, Дж. Най, М. Постер, Г. Г. Почепцов, Д. Ронфельдт, Р. Мак-Чесні. Для характеристики соціальної організації у статті використано методологічні підходи К. Маркса, К. Поппера, А. фон Хайєка. Під час аналізу можливостей соціального проектування та політичного переформатування засобами системного моделювання й проектного суспільного будівництва до уваги найперше бралися

розробки В. В. Шамрая, І. В. Котлярова, В. В. Кизими, І. В. Бичка, Е. В. Ільєнкова, О. О. Єрмоленка, В. О. Звіглянича, Ю. М. Давидова, А. Етціоні, В. Г. Федотової, Т. Парсонса, М. Стефанова, В. В. Косолапова, Ж. Т. Тоценка, О. С. Ахієзера, А. І. Уткіна, Н. М. Козлової, М. І. Лапіна, Л. О. Беляєвої, І. В. Котлярова, С. Платонова, Є. Я. Режабека, соціально-політичної діяльності як системи – А. М. Авер'янова, С. С. Батеніна, В. П. Фофанова, Л. А. Петрушенко, Р. Лумана, В. П. Кузьміна, О. Т. Надеєва тощо. Враховуються також основи синергетичних підходів до управління, що заклали В. І. Арнольд, Н. Вінер, І. Пригожин, Г. Хакен, узагальнення фундаментальних положень у сфері соціальних технологій, а також менеджерських інновацій – у радянській традиції (О. М. Аверін, А. Г. Венделін, Д. М. Гвішиані, В. М. Глушков, В. І. Голіков, В. Г. Городяненко, Л. Я. Дятченко, В. А. Забродський, В. В. Косолапов, В. А. Медведєв, В. І. Скуріхін, Л. М. Суворов, Ю. О. Тихоміров, Р. І. Трухаєв) і за кордоном (Р. Акофф, Є. Старосьцьак, Д. Уайлд, А. Уілсон, М. Уілсон, Р. Уотермен, Г. Фрон, С. Янг та інші).

У процесі аналізу особливостей стимулювання як форми управлінського впливу за основу взято праці В. П. Каманкіна, Н. Є. Рабкіної, І. Я. Обломської, В. В. Радаєва, Ю. І. Палкіна, Ю. М. Пахомова, О. Г. Здравоміслова, А. І. Синенко, Г. Д. Зазерського, Л. Е. Кунельського, Г. І. Зінченко, Б. Я. Гершковіча, А. О. Тріпольського, Г. Х. Гендлера, М. М. Тихонова, О. А. Рубана, В. П. Шкредова, П. Е. Ехіна, Г. О. Єгіазаряна, Б. Я. Гершковіча, М. В. Михайлова, В. Ф. Андрієнко, С. В. Рогачева, Л. О. Бичкової, О. Ф. Шишкіна, А. О. Ручки, Ф. П. Кошелева, В. П. Бабича, А. К. Покритана, П. Г. Буніча, Т. І. Заславської, А. І. Мілюкова, В. І. Мішина. Крім того, у процесі аналізу співрезонування тенденцій трансформації соціальних відносин та управління фундаментальними є роботи з вивчення особливостей феномену соціальної та індивідуальної поведінки у контексті проведення соціальної політики, а також сучасні соціолого-психологічні дослідження (у тому числі – зафіксовані в українських виданнях «Стратегічна панорама», «Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони», «Український соціум», «Соціологія: теорія, методи, маркетинг», «Соціальна психологія», інтернет-виданнях).

Отже, мета статті – проаналізувати зміни соціального контексту здійснення міжсистемних інформаційних впливів в умовах постсучасності, можливості та межі ефективної організації та стимулювання бажаних трансформацій.

Як відомо, **інформація** – це і своєчасне повідомлення, обізнаність, і можливість попереднього аналізу та дій у відповідь, й «інвестиції в майбутнє»: хто більше знає про контрагента, той і має більше варіантів дій для здобуття перемоги. І цінність прогнозів

тут не тільки в тому, що вони справджуються, а й у тому, що під час їх підготовки та вивчення спрацьовує системне мислення: виявляються та розставляються в комплексі частини сучасного, їхні корені в минулому, можливості виникнення майбутніх конфігурацій. Окрім того, це дозволяє подолати загрози, пов'язані з урахуванням лише деякої реальності, та віру в фатальну визначеність перебігу подій.

Безумовно, **не будь-яка інформація є основою для структурування інформаційного простору та управлінських композицій** при підготовці та здійсненні асиметричних інформаційних впливів систем. Тільки соціальна інформація безпосередньо пов'язана з осмисленням та інтерпретацією відомостей і структурує інформаційний простір [1-2]. Формування інформаційного суспільства та наслідки глобалізації призводять до зміни соціально-політичної реальності в різних регіонах світу. Втім, це відбувається з різною ефективністю та наслідками. Змінюється ставлення до інформації, трансформуються можливості реалізації спрямованих змін, соціального конструювання реальності та стратегічного управління, соціальне «навантаження» [3-6]. Зокрема, **ефективним стає не жорстка послідовність прорахованих кроків, а визначення базового бажаного напрямку змін і їх цілеспрямована підтримка**. В цій ситуації корисними стають не стільки поодинокі спеціальні рішення, скільки утворення адекватного середовища. Так, відповідні підходи передбачають розвиток, за умови реалізації інформаційних впливів, варіантів проектно-матричного управління й утворення на їх основі «управлінських композицій», які можуть мати хороший ефект саме під час зміцнення постсучасних тенденцій.

Цілком зрозуміло, що забезпечення бажаних позицій ведення соціального й індивідуального діалогу у світових відносинах передбачає наявність аскези – здатності регуляції інстинктів і дотримання стратегії духу, насамперед ідей пріоритету громадського обов'язку, забезпечення загальнонародної ідентичності, формування системи взаємодії державних органів та суспільних інституцій, збереження етнокультурної самобутності народу. Водночас зростає база технік «м'якого» регулювання – поєднання потенціалу відповідних динамік (зокрема, через принципи відплатності, перетворених форм, уявної соціальності автоматів та регуляторів поведінки людей відчуженого світу, кластери регулювання діяльністю м'яко інтегрованих структур) та здійснення спрямованих управлінських дій. Узагалі віртуальний світ потрібен для впливу на реальний, а не для повного відходу в ілюзію (але розвиток певних тенденцій може призвести до цього). При підготовці до відповідних трансформацій треба пам'ятати: безглуздо намагатися протистояти логіці історії. Життя все одно тектиме у властивому йому напрямі.

Треба не заважати йому, прибирати перепони на його шляху і готувати вигідні русла подій. Іншими словами, *стимулювання бажаних трансформацій стає загальним, часто – єдиною можливою та найбільш ефективною формою управлінських композицій інформаційних впливів.*

Однак для складних систем з великою кількістю ступенів свободи випереджальним відображенням, різноманіттям критеріїв та їхньою рухливістю важко виявити майбутню динаміку, передбачити її відтворення в інформаційній зоні окремої людини, тим більше – в умовах конфлікту [7]. В. Парето характеризував будь-які соціальні зміни як трансформації характеру керування та складу менеджерів. Причому зі зняттям «залізної завіси» з'явилася потреба охороняти ті національні цінності й устої, що раніше могли здаватися природними, невід'ємними. Ця ситуація закономірна: серед глобалізаційних рис постмодерну є й досить небезпечні, а саме – форми обміну та використання інформації (фінансової, економічної, соціокультурної, політичної тощо), які вкрай чутливі для всього соціуму [8-10].

Проте нині відбувається перехід від пірамідальних до мережевих форм соціальної організації, де великим зрівнювальним чинником є сама інформація, але диференціювальним – доступ до неї [11-13]. Ієрархічні методи, такі ефективні у минулому, сьогодні не спрацьовують. Соціальні структури тісно пов'язані між собою, тому є потреба мережевої організації управління. На зміну традиційній бюрократичній залежності та ієрархічній підлеглих поступово приходять принципи автономії і відповідальності за виконання своїх функцій [14-17]. Коли відтворюються полісистеми з можливою швидкою зміною мереж і технологій, то часто соціальні комунікації мають імовірний характер, їхня детермінація є не причиновою, а синхронною. Така модель наближається до варіанта несистемної соціальної спільноти. Повсюдно намічається перехід *від пірамідальних до мережевих форм* соціальної організації у результаті смерті традиційних структур, перевантаження від інформаційного шуму, історії невдач ієрархій. У майбутньому системи проектуватимуться з урахуванням бічних і горизонтальних зв'язків. Тобто зараз формується мережевий стиль управління.

Відповідно, трансформується ефективність засобів регуляції інформаційного середовища. Наприклад, А. І. Пригожин до методів соціального управління відносить:

1) вплив на поведінку індивіда: а) пряме (завдання), б) через мотиви (стимулювання), в) через цінності (виховання, агітація), г) через навколишнє середовище (зміна умов, статусу);

2) стосовно групи: а) цілеспрямоване формування групи, б) об'єднання групи;

3) на рівні соціальної організації; а) узгодження формальних і неформальних структур, б) демократизація управління, в) соціальне планування (зростання кваліфікації, трансформація соціальної структури, зміна добробуту) [18, с. 206]. Тобто, *«керованість означає той ступінь контролю, який керувальна підсистема якого-небудь організаційного цілого здійснює стосовно керованої, з одного боку, і той ступінь автономії, яку керована підсистема зберігає щодо керувальної, – з іншого»* [18, с. 163].

Саме соціальне середовище нині включає різноманітні підсистеми, складові яких взаємодіють між собою сильніше, ніж з іншими членами спільності. Тому особливо інформативним є аналіз перетинів персональних мереж індивідів і статусних якостей людей, що займають структурно еквівалентні позиції. Так з'являється можливість ідентифікувати блоки (статуси, позиції) і відносини між ними, а отже – соціальну структуру спільності, формалізуючи на цій основі уявлення про статуси спільності і ролі (динамічні характеристики статусів). Багато аспектів поведінки повинні аналізуватися з позицій і комунікацій, і атрибутів. Структурна природа спільності не заперечує можливостей атрибутивного вивчення: саме відносна стійкість структури задає стабільність атрибутивних рис. Зрозуміло, при цьому слід враховувати ті традиції, стереотипи дій, забобонів, історичної пам'яті, що склалися в регіоні. За рахунок цього забезпечується розгляд соціальної форми як детермінанти субстанції трудового процесу, в єдності мереж безпосередньо спостережуваних, минулих і майбутніх відносин. Структурне положення в мережі відносин виступає критерієм вибору. Для розмежування власних функціонально-атрибутивних і системно-цілісних властивостей соціальних відносин слід корелювати атрибутивне і структурне бачення об'єкту. Отже, саме соціальна спільність як ціле виступає суб'єктом відбору варіантів і оцінки поведінки.

Кодування соціально важливої інформації ефективно використовується під час інформаційного впливу – складного міждисциплінарного явища з явними політологічними, соціологічними, психологічними, технологічними ознаками. *При цьому, як відомо, організація управлінських впливів передбачає ретельне врахування властивостей зовнішнього та внутрішнього середовища* [19, с. 124-139].

Вивчення ж віртуальних середовищ дозволяє в згорнутому, символічному (і при цьому навіть інтуїтивно зрозумілому) вигляді подати складні реальні процеси так, щоб їхні параметри були доступними і для візуального аналізу. *Широта діапазону в відборі шляхів оптимізації соціального розвитку забезпечується, серед іншого, завдяки урізноманітненню моделей та ознак*

прогресу. Так, наприклад, «горизонтальні» інтереси фіксуються в регіональних домінантах союзів, «ройових» підприємницьких структурах, зростанні кількості «менеджерських» організацій, посиленні впливу соціальних мереж на бізнес. Утім, якщо **соціальна система** має цілісність, то **несистемна соціальна цілісність** її позбавлена: вона – об’єкт конгломератний, мозаїчний. Перша конституюється соціально-особовим началом, друга – індивідуально-психологічним. Перша передбачає нерівність частин і ієрархію організації, друга – рівність елементів і гармонію, відсутність заздалегідь встановленого масштабу і нормативу. Проте нині ці відмінності не абсолютні: соціальна система стає особливим типом системного об’єкту, утвореним не атомами-інгредієнтами, а зв’язками (це – полісистеми). При цьому зв’язки мають імовірнісний, стохастичний характер, їх детермінація не причинна, а часто синхронна. Як результат – ця модель типологічно зближується з варіантом несистемної соціальної спільності. Якщо соціальна система завершує історію соціально-особової епохи, то несистемна соціальна спільність відкриває епоху індивідуально-психологічну. В період трансформації суспільства їхні риси накладаються і перетинаються. Відомо, що кожна соціокультурна цілісність зі своїм алгоритмом розвитку – це органічне поєднання законів, різноманітних явищ і соціально-інформаційних фантомів. Кожного конкретного моменту вона має елементи, цілком адекватні собі, а також пристосовані (уклади, рудименти і зародки, девіантна поведінка). Усі вони так чи інакше підпорядковуються законам системи, їхнє становище визначається якістю соціальних зв’язків, які виникають, та їхньою спрямованістю. Втім, інформація – спосіб зв’язку з реальністю. Тому її своєчасність і повнота – умова розвитку системи. Безумовно, якщо людина більш інформована, то вона має точніше приймати рішення, більш адекватно інтерпретує і реагує на те, що відбувається. Отже, засвоєння неадекватної інформації не тільки спрощується відчуженим станом людини, а й викликає його зміцнення. Водночас, насильницька й передчасна спроба ліквідації певних атрибутивних для конкретного стану суспільства форм відчуження здатна лише посилити ірраціональність громадянського життя у ньому.

За класичним визначенням німецького соціолога Г. Франке, маніпуляція – психічний вплив, який чиниться приховано. Як відомо, мета маніпулятивних дій – забезпечити трансформацію поведінки без прямого примусу. Двома найбільш поширеними напрямками маніпуляцій є індивідуальний та масовий. Фундаментальні варіанти трансформації світосприйняття оперують переважно соціальним віддзеркаленням, тоді як актуальні – індивідуальним. Відповідно, для інформаційного впливу психологічна обробка

може мати переважно «сконцентрований» або «розпорошений» характер. Безумовно, техніки таких змін існували дуже давно й постійно вдосконалювалися, однак нині вони органічно базуються на особливостях сьогодення та мають додаткову високу соціальну ефективність. До того ж чужі (ворожі) ресурси при цьому не ліквідуються, а перетворюються на власні, корисні. Тобто ця модель заздалегідь продуктивніша. Вона опирається на сутнісні сили людини (насамперед – інтереси й мотиви), за необхідності трансформуючи їхні елементи. До того ж **через соціальні мережі впливає оточення, діє командна влада**. Тому дедалі більше експертів, як вітчизняних так і зарубіжних, висловлюють думку, що основа постсучасної могутності – так звана soft power (м'яка влада) – це вміння формувати і поширювати ідеї, інформацію, імідж і знання, а також створювати ефективну систему експорту досягнень культури, що заразом працює на розширення сфери впливу в світі. Тому роль країни сьогодні залежить вже не стільки від здатності протистояти традиційним загрозам, скільки від можливості знаходити адекватні відповіді на нові виклики економічного, технологічного, екологічного, демографічного й інформаційного характеру [20-21]. Завдання сучасної української еліти полягає в тому, щоб захистити свої національні інтереси, протистояти зовнішньому тиску і стримувати будь-які гегемоністські устремління ззовні, що можливо насамперед за допомогою механізмів soft power [22-23]. Тому на сьогодні інформатизація органів влади – один з основних елементів реформи державного управління, що здійснюється в більшості розвинених країн і країн з перехідною економікою.

Механізми «м'якої влади» базуються і на звичних символах і традиціях, віруваннях і міфах. Утім, коли немає самої віри, залишається лише бажання неодмінно використовувати її вплив (а іноді – бажання вірити). Раніше ті ж жерці були неоднорідними у широті свого ставлення до віри, народної міфології. Деякі священнослужителі і правителі давнини застосовували різноманітні маніпулятивні інформаційні впливи. Проте нинішні умови підштовхують до широкого жонглювання громадською думкою і створення популярних політичних міфів. Активний ренесанс міфу в соціальній культурі постмодерну – варіант реакції на надмірну раціоналізацію життя, пов'язану з тривалим пануванням соціального проекту «Високого Модерну». Відповідно, зміна суспільних ідеалів на користь ціннісного виміру буття, культивування плюральності світогляду, відкритості свідомості спрацювали як певна інтелектуальна передумова нового входження в суспільне життя ірраціональних чинників, зокрема й міфологічного походження. Соціальний постмодерн забезпечив конкретні форми опозиції між міфом та логосом на основі ознак міфу як самоцінного

начала творчості, суттєвого елемента ідентичності соціальних та етнічних спільнот, включивши взаємовідносини різних ціннісних ієрархій до змагання суспільств у глобальній конкуренції. На базі поширених стереотипів та штамів спрошується вирішення завдань переконання, створення всіляких потрібних схильностей, прищеплення відповідних підходів до вирішення виниклих проблем, навіювання бажаних ідей як абсолютно неминучих, природних та прогресивних – аж до викликання необхідних трансформацій процесів та відносин і вкорінення регуляторів поведінки окремої людини. Характерне поєднання релігії та атеїзму, віри і безвір'я з поширенням марновірства, впливанням один в одного міфів політичних і сакральних сприяє підвищенню ефективності (як правило, на короткий період) маніпулятивних практик в інформаційних відносинах. Як результат – провокується їх використання і стимулюється їхня різноманітність.

Психологічне забезпечення інформаційного впливу трансформується відповідно до змін технологій та ресурсів (аж до психотропної зброї) та суттєво залежить від психологічного портрету об'єкта. Водночас використання провідних системних символів дозволяє не тільки закріпити інформацію в підсвідомості людини, а й відповідним чином офарбити її. Це створює потрібну настанову, що перебудовує під себе всі інші відомості і закріплює їх. Таким чином, формується «інформаційний якір» та «інформаційна настанова» сприйняття і реакції. Відповідно, підкоряючись домінантній настанові, людина сама вбудовує в свою життєдіяльність необхідні фрагменти, домислює й інтерпретує те, що відбувається. Люди, як правило, не бачать того, чого не чекають побачити. Так що можуть бути задалегідь створені та закладені ситуації («соціальні та індивідуальні автомати»), які передбачатимуть стандартні рішення об'єктів впливу та змінюватимуть вектори бажань, їхню силу та спрямованість. Суттєво те, що химерність може бути властива рефлексивній свідомості та мати підґрунтя у підсвідомості. І тут необхідно розрізняти *три аспекти змін соціальних технологій здійснення інформаційних впливів*: техніко-технологічний (інструментальні засоби вирішення завдань), соціально-інституціональний (удосконалення інституціональної сфери суспільства) і культурно-ціннісний (народні традиції, історичний досвід, соціальна спадщина).

Відповідно, *трансформація інформаційного простору та комунікацій стає визначальним чинником в оптимізації, підготовці та здійсненні управлінських впливів*. За рахунок управлінських композицій інформаційних впливів може трансформуватись генетична пам'ять, посилюватись емоційна уразливість населення й еліти, підвищуватись готовність до

зовнішнього управління (без щонайменших підозр у маніпулюванні). Як відомо, є речі, що твердо діють на підсвідомому рівні. А при зміні парадигми життя на моделі виживання посилюються звірині інстинкти, управління переходить до гірших, які перемагають завдяки набагато більшому арсеналу прийнятних для них дій. Так, застосовуючи засоби зі сфери маніпулятивного подання інформації (наприклад, створення й керування критичним інцидентом, вибір висвітлення, витримки, масштабу, точки зору тощо), характер антикризового менеджменту може бути істотно змінений, що призведе до трансформації ознак усього суспільства або його значущих частин. Звідси – додаткові вимоги до виокремлення з «інформаційного шуму» відомостей, істотних для аналізу й ухвалення рішень. Отже, належний *рівень соціально-орієнтованої інформаційної інфраструктури* буде забезпечений завдяки впливу кількох чинників:

- нові геополітичні реалії потребують дієвих партнерських контактів з іншими країнами, коли налагодження міжсистемних багаторівневих комунікацій стає запорукою регіональної стабільності держави та зростання її міжнародного авторитету;

- за своїми геополітичними особливостями Україна позбавлена потреби визначати напрями глобальних процесів, але може впливати на вектор їх розвитку. У ході подальшої інтеграції в європейське та світове співтовариство вітчизняна інфраструктура може бути орієнтованою переважно на прагматичне відстоювання своїх інтересів;

- функціонування національної інформаційної інфраструктури в Україні є важливою складовою забезпечення національних інтересів. Провідним чинником тут виступає стратегія післякризового розвитку країни, яка може передбачати дію релігійного, етнокультурного, соціоекономічного та інших факторів, що мають набути оновлених організаційних форм;

- однією з найбільших проблем, що уповільнюють становлення інформаційної інфраструктури України, є відсутність механізмів належного громадського контролю за її функціонуванням з боку суспільства. Сьогодні українські бізнес-структури здебільшого не готові до соціально відповідальної діяльності у сфері інформаційного простору, а відповідно – у ресурсному його забезпеченні. Причому не всяка інформація є основою для структури інформаційного простору. Тільки соціальна інформація безпосередньо пов'язана з осмисленням та інтерпретацією відомостей, структуруючи інформаційний простір. Утім, ефективне відчуження інформаційного простору підтверджує реальність інформаційного капіталу суспільства.

Україна гостро потребує трансформації та модернізації своїх систем роботи з інформацією [24]. Саме *створення передової інформаційної інфраструктури* може стати одним зі спускових гачків для переходу економіки на інноваційно-венчурний шлях розвитку і проведення комплексної та послідовної модернізації країни. Дуже велику роль у цьому відіграють управлінські впливи. Їхня якість перевіряється також і тією обставиною, що населення вже звикло до задоволення своїх потреб за стандартами суспільства споживання, хоча об'єктивно продуктивних (трудових і майнових) підстав для цього немає. Тож, з одного боку, без кардинального зростання ефективності суспільної праці і створення «розумного», передового типу економіки не можна розраховувати на пристойний рівень споживання. З іншого боку, населення не готове жертвувати нинішнім рівнем добробуту заради ідей модернізації. Різка поляризація матеріального становища людей, знищення «запасу міцності», створеного за часів СРСР (внесків в Ощадному банку, товарів тривалого користування, різних форм заощаджень), не дозволяє спиратись на масове самозречення і порив. Загальна ситуація у країні не вселяє оптимізму: збільшуються різноманітні борги (не тільки вузькоекономічні), ухвалення непопулярних рішень відкладається, консервуючи відсталість. У результаті від якості управлінських впливів в інформаційній сфері залежить доля національного проекту розвитку. Системне оздоровлення економічного комплексу, впровадження ресурсозберігаючих технологій, посилення інноваційного вектора розвитку замість продовження експлуатації індустріальних структур, що дісталися від СРСР, без інформаційних потужностей не можливі.

Висновки. Послідовна і системна модернізація країни повинна дозволити пишатися не міфічним минулим чи сумнівним глиняним череп'ям, а сьогоденням, не футболістами чи боксерами, а вченими і фахівцями. Особливості нової епохи підсилюють потенційні можливості для підготовки та здійснення індивідуального та соціального діалогу *використання пограничних психічних станів, маргінальних груп суспільства, проміжних соціальних шарів, територій інтенсивного діалогу і, відповідно, потенціал міждисциплінарного аналізу*. Помітнішим стає виникнення світу, що складається з різномірних частин; держав, що віддаляються одна від одної в координатній сітці соціального вибору; підходів, які витікають з пріоритетів свободи, демократії, прав людини або виокремлюють як першочергові цілі стабільності, ресурсної безпеки і розвитку. В цьому світі, незважаючи на певні труднощі, втілення конкретних форм оптимальної реалізації інформаційних впливів передбачає широке застосування алгоритмів сценарного, проектного та варіативного підходу до м'якого регулювання. Додаткові

можливості прихованому маніпулюванню відкриває відчужений стан людини та специфіка змін, коли культура принципово відкрита, кожна особистість може вибирати в ній близьке для себе – й відповідним чином добудовувати. В тому ж напрямі розвиваються можливості впливати на суспільство в глобальному масштабі, які надає Інтернет.

1. Дятлов С. А., Селищева Т. А. Информационный капитал: понятие, структура и эффекты // Интернет и современное общество: Материалы IX Всерос. конф. – СПб., 2006. – С. 167–169. 2. Судоргин О. А. Новая роль информационного пространства в XXI веке // Власть. – 2009. – №1. – С.27–32. 3. Appadurai A. *Modernity at Large. Cultural Dimension of Globalization*. – Minneapolis: Univ. of Minnesota Press, 1996. – 246 p. 4. Стиглиц Дж. Ю. Глобализация: тревожные тенденции. – М.: Мысль, 2003. – 300 с. 5. Пресса и общество: что же с нами происходит? («Круглый стол» журнала «Регион: проблемы и перспективы») // Регион: проблемы и перспективы. – 1997. – №4. – С. 4–14. 6. Кастельс М. Информационные технологии, глобализация и социальное развитие // ОЙКУМЕНА. Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций. – Выпуск 2. – X., 2004. – С. 17–32. 7. Lasswell H. D. *Propaganda technique in the World War*. – NY., 1927. – 114 p. 8. Еляков А. Д. Помехи как фактор развития социальной информации // Научно-техническая информация. Сер.1. Организация и методика информационной работы. – 2008. – №9. – С.1–10. 9. Клементьев Д. С. Социология управления. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 2008. – 240 с. 10. Семечкин Н. И. Психология социального влияния. – СПб.: Речь, 2004. – 304 с. 11. Эдмюллер А., Вивльгельм Т. Техники манипуляции. – М.: Омега-Л, 2006. – 133 с. 12. Шедяков В. Е. Стимулювання бажаних трансформацій шляхом інформаційних впливів в умовах постсучасності // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2009. – №1(4). – С. 65–71. 13. Современные технологии влияния и убеждения. Эпоха пропаганды / Аронсон Э., Пратканис Э. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 543 с. 14. Щедровицкий Г. П. Организация. Руководство. Управление. – М.: Дело, 2003. – 160 с. 15. Бусыгин А. В. Эффективный менеджмент. – М.: Дело и сервис, 2000. – 156 с. 16. Шедяков В. Е. Якість соціального управління як чинник національної безпеки // Стратегічна панорама. – 2009. – №1. – С. 39–43. 17. Марков М. Технология и эффективность социального управления. – М.: Прогресс, 1982. – 267 с. 18. Пригожин А. И. Методы развития организации. – М.: МЦФЭР, 2003. – 825 с. 19. Латфуллин Г. Р., Новичков Н. В. Политическая организация. – СПб.: Питер, 2007. – 656 с. 20. Ольшанский Д. В.,

Пеньков В. Ф. Политический консалтинг. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с. **21.** Туленков М. В. Оцінювання ефективності організаційної взаємодії в соціальному управлінні. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 118 с. **22.** Гужва В. М., Постевой А. Г. Інформаційні системи в міжнародному бізнесі. – К.: КНЕУ, 2002. – 458 с. **23.** Doherty D. Marking economic choices. – Toronto: Copp Clark Pitman Ltd, 1992. – 426 р. **24.** Українське законодавство: засоби масової інформації. – Підготовлено Програмою правового захисту та освіти ЗМІ IREX Y-Медіа. Видання здійснено за підтримки Фонди сприяння демократії посольства США в Україні. – К., 2004. – 368 с.

УДК 321.01 (477)

ПРОБЛЕМИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Федоренко О. А.

У статті висвітлюються питання щодо наукового осмислення ідентифікаційних процесів розвитку українського суспільства у контексті проблемних питань інтеграції України в європейський політичний простір. Виокремлюються суттєві положення з праць провідних вітчизняних науковців, які досліджують проблематику цих питань.

Ключові слова: *Україна, національна ідентичність, Європейський Союз, українська політична нація.*

The article studies scientific interpreting of the identification processes in the development of Ukrainian society in the context of problem questions of Ukraine's integration into the European political sphere. The author outlines specific principles of leading native scientists which research these problems.

Keywords: *Ukraine, national identity, the European Union, Ukrainian political nation.*

Інтеграція України в Європейський Союз у першій половині ХХІ століття радикально змінює політичну ситуацію в Європі і місце нашої держави в ієрархії європейської і світової політичної системи. Актуальною в українському суспільстві залишається проблема самоідентифікації громадян як представників політичної нації, усвідомлення ними геополітичного місця і ролі України як національної держави в сучасному динамічному світі.